

ВПЛИВ "РЕЛЯТИВНОЇ СИСТЕМИ" НА РОЗВИТОК МУЗИЧНОГО СЛУХУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Одним з першочергових завдань, що стоять перед вчителем музики є розвиток музичного слуху школярів. Адже це найяскравіший компонент музичних здібностей, що розвиваються під час музичних занять.

Музична освіченість тісно пов'язана з умінням співати по нотах, тому вчитель музики повинен приділити особливу увагу цьому виду роботи. Через недостатню кількість учбових годин з музики в умовах загальноосвітньої школи, яка здебільшого працює за методом абсолютної сольмізації, навчити учнів співати по нотах дуже важко. Використання ж ладової (відносної) системи сольмізації в період найінтенсивнішого музичного розвитку дітей дає значно кращі результати оскільки і моторика і розумова сфера діяльності розвиваються одночасно і гармонійно.

Як відомо, музичний звук має дві основні властивості - абсолютну висоту - місце даного звуку в загальній системі і відносну висоту - місце звуку в звукоряді відносного ладу. І дуже важливо, щоб учень початкових класів, якому ще не знайома складність системи музичних знань (лади, тональності, знаки альтерації та ін.) відчув на практиці місце, значення та роль музичних ступенів ладу.

Абсолютне сольфеджування починається із засвоєння нот, їх назв. Назви ступенів ладу цей метод спочатку не передбачаю! Але оскільки виховання ладового почуття без таких назв є досить утрудненим, введено цифрові позначення ступенів і словесні терміни: тоніка, домінанта, стійкі та нестійкі ступені, ввідні тони та ін.

У практиці музичного навчання використовуються подвійні назви звуків, які відтворюють дві сторони їхньої музичної висоти. Абсолютна висота позначається сольмізаційними складами, а відносна - цифрами і відповідними термінами ладомелодичних функцій. Однак у процесі сольмізації назви ступенів ладу важко піддаються автоматизації і тому майже не використовуються.

З аналогічними труднощами пов'язане і розумове уявлення альтерованих ступенів, назви яких практично не використовуються у процесі сольфеджування. Наприклад, називаючи звук "до" учень повинен уявити "до -дієз" - нижній ввідний тон тоніки ре, а для молодшого школяра це є уже складно. Таким чином, абсолютне сольфеджування на початковій стадії навчання слабо допомагає розвитку ладового чуття. Крім цього, абсолютна система розвитку музичного слуху будується на засвоєнні ступенів звукоряду у їхньому русі по секундах, що в свою чергу є складним для чистоти інтонування. Поки учень піднімається з I ступеня на 5 або 6 він забуває звучання 1 ступеня, а невпевнені секундові ходи, що зустрінуться десь в середині звукоряду, похитнуть інтонацію 5 і 6 ступенів. Кожний мелодичний стрибок потрібно вивчати в його характерній особливості і тональній ролі, а не складати з "кроків" звукоряду.

Відомий угорський композитор і педагог Золтан Кодай сказав про це явище так: "Хто подібним шляхом шукає більші інтервали, той повільно і невпевнено знаходить їх". Це є причиною того, що сьогодні дуже багато з тих, хто вивчав музику навіть в спеціальних

музичних школах, читають і записують ноти дуже повільно, часто з помилками. Звукоряд лише тоді буде відтворено інтонаційно чисто, коли насамперед вивчено його "стовпи". Це - I, II, III, V, VI ступені, тобто пентатоніка.

Значним недоліком сольфеджування за абсолютною системою є вимушений спів протягом тривалого часу в тональності до мажор, що зумовлено причинами, що вже були названі. Цілком зрозуміло, що при абсолютному сольфеджуванні не можна уникнути співу тоніки, оскільки розвиток слуху ґрунтується на засвоєнні звукоряду гами. Разом з тиш/до виходить за межі співацького діапазону учнів 1-3 класів, адже їхній робочий діапазон - ре - ля.

Деякі вчителі пропонують учням вправи в інших зручній для співу тональностях, називаючи при цьому ноти даної тональності назвами нот до[мажорного звукоряду. Це недопустимо, оскільки назва звуку за абсолютною системою означає його точну висоту.

Цю проблему проблему вирішує ладова (відносна) сольмізація, що є різновидом релятивної системи. За допомогою відносної сольмізації вдало використовується у практичній діяльності учнів з музичної грамоти пісенно-хоровий матеріал незалежно від тональності. Багаторазово повторюючи відносні назви звуків, у дітей розвивається ладова асоціація, а вимовляючи відносні склади, учень внутрішнім слухом відтворює ладову суть мелодії.

В наш час існує декілька відносних систем розвитку музичного слуху. Релятивна система в наш час досить широко розповсюджена в багатьох країнах - Венгрії, Німеччині, Чехії, Словаччині, Англії, а також в країнах Прибалтики. В основі цієї системи лежить принцип розрізнення на слух ступенів звукоряду по їх ладових функціях. Система має умовні назви та ручні позначення ступенів звукоряду. Мета даної системи - полегшити, спростити навчання нотної грамоти, підвести учнів до засвоєння загальноприйнятої абсолютної нотної системи.

В наш час відносна сольмізація стала основою масової освіти в Німеччині, а в Венгрії на ній базується єдина система музичного виховання, починаючи з дитячих садків і закінчуючи Вищою музичною школою в Будапешті.

Важливу роль у відносній системі відіграють ручні знаки ладових ступенів, що допомагають учням зосереджувати свою увагу на окремих звуках. Вступаючи в асоціативний зв'язок з сприйняттям і уявленням певного ладового ступеня, ручні знаки закріплюють це уявлення і допомагають викликати його автоматично, за вимогою вчителя або за особистим бажанням учня. Знаки цілком відповідають особливостям психіки молодшого школяра і як показує практика, діти їх із задоволенням сприймають.

Ручні знаку виконуються на різній висоті відповідно до відносної висоти звуків. Таким чином наглядно зображується і звуковисотний рух мелодії.

Крім цього, ручні знаки виконують роль засобів спілкування між вчителем та учнем. Діти співають за рукою вчителя зображуючи ручними знаками окремі звуки, пізніше короткі фрази, речення проспівані або виконані на інструменті вчителем. А вчитель, спостерігаючи за координацією ручних знаків зі співом може зробити певні висновки про свідомість даного співу. І по впевненому ритмічному виконанні знаків під час співу "про себе" він бачить наявність у тої чи іншої дитини наявність надійних слухових уявлень.

Одже, аналізуючи систему відносності сольмізації можна зробити висновок, що дана система є дуже зручною для початкового навчання співу, вона дає дітям співати в будь-якому зручному для них діапазоні, при цьому розвивається музичний слух та ладове відчуття.